

Stockholm den 15 december 2017

Kulturförvaltningen
Stockholms läns landsting
Box 38204
100 64 Stockholm

E-post: registrator.kultur@sll.se

KLYS yttrande över Stockholms läns landstings förslag till kulturstrategi för Stockholmsregionen (dnr: KUN 2017/707)

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – har tagit del av Stockholms läns landstings kulturförvaltnings förslag till regional kulturstrategi för Stockholmsregionen (dnr: KUN 2017/707) och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

Våra synpunkter och förslag till ändringar och kompletteringar sammanfattas kortfattat i slutet av detta dokument under punkten 7.

1 Om KLYS

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare och företräder via sina 14 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, konsthantverkare, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar ramen för KLYS verksamhet i frågor som rör t.ex. kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet. Sedan 2011, i samband med införandet av kultursamverkansmodellen, bevakar KLYS även regional kultur- och konstnärspolitik. Vi håller nu på att fördjupa vårt regionala arbete även i Stockholms län.

Utöver kulturskaparnas villkor bevakar KLYS bl.a. den kulturella infrastrukturen, hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag. KLYS tittar även på hur regioner och kommuner arbetar med principen om armlängds avstånd mellan konsten och politiken. Särskilt angeläget för KLYS är att se till att de yrkesverksamma kulturskaparnas erfarenheter och kompetens tillvaratas och ges utrymme i förvaltningarnas arbetsprocesser kring regionala kultur- och utvecklingsplaner runt om i landets regioner.

2 Övergripande synpunkter

KLYS välkomnar att Stockholms läns landsting, vid sidan av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen RUF5 2050, formulerat en specifik strategi för kulturområdet, som präglas av optimism och framtidstro och presenterar en rad ambitiösa målområden. Emellertid finner vi att förslaget till kulturstrategi i sin helhet är något svepande och till vissa delar konstnärspolitiskt otydligt eller bristfälligt. Vi saknar i flera av avsnitten ett professionellt kulturskaparperspektiv och redogörelser för landstingets syn på kulturens och konstens egenvärde, konstnärlig frihet och kvalitet samt armlängds avståndsprincipen.

Begreppet kulturskapare och begreppet semiprofessionell

KLYS förespråkar i regionala planer och strategidokument ett generellt användande av begreppet "professionell kulturskapare", alternativt "yrkesverksam kulturskapare". Detta för att tydligt skilja på de olika nivåerna av verksamma och verksamheter i kulturlivet, och undvika oklarheter kring om skrivningar handlar om amatör-/hobbyverksamma, ideellt verksamma eller yrkesverksamma kulturskapare. Vi välkomnar att "professionell kulturskapare" används på en rad ställen i strategin, men vi märker en viss inkonsekvens i dokumentet i det att också enbart ordet "kulturskapare" används på vissa ställen.

Det vore således önskvärt om landstingets kulturförvaltning renodlade begreppsanvändningen och genomgående i kulturstrategin, liksom i andra dokument som kopplas till strategin och RUF5 2050, kompletterade ordet "kulturskapare" med ordet "professionell" eller "yrkesverksam".

KLYS motsätter sig bestämt användningen av begreppet "semiprofessionell" (s. 14). Antingen är man professionell eller inte. Däremot kan det vara skillnad i yrkeserfarenhet och anställningsgrad. Vi understryker att allt yrkesutövande i sig utförs på professionell basis, och allt övrigt utövande är på amatör-/hobbybasis. Några gråskalor finns inte här och ska enligt vår mening inte konstrueras begreppsligt i kulturstrategin.

Inledning och syfte (s. 7)

Inledningens ingress är allmänt hållen och medborgarorienterad med fokus på attraktivitet, demokrati och mötesplatser. Det sägs inget om vikten av konstnärlig frihet och att kunna ta del av kvalitativ konst och kultur. Det borde vara grundläggande i landstingets kulturstrategi att inledningsvis även lyfta frihets- och kvalitetsaspekterna liksom professionellt kulturskapande, även om mötesplatser och eget skapande också är mycket viktiga saker.

Vi saknar i strategin, och redan i inledningen, en diskussion om begreppen kultur och konst. Exempelvis begreppet "den samtida konsten" lyser med sin frånvaro, och även sådant som gestaltad livsmiljö. Ett så specifikt kulturstrategiskt dokument som detta bör även omfatta en diskussion om det konstnärliga kvalitetsbegreppet, betydelsen av konstens och kulturens egenvärde, och en redogörelse för hur landstingets kulturförvaltning avser att tillämpa principen om en armlängds avstånd när det gäller hur politik, förvaltningar, kulturinstitutioner och professionella kulturskapare förhåller sig till varandra och till beslut om konstnärligt innehåll i det offentligt finansierade kulturlivet i regionen och kommunerna.

Det är värt att notera att alla svenska riksdagspartier (enligt KRO:s kulturpolitiska partienkät 2014) anser att kulturområdet är en självklar del av välfärden och att samhället därför ska erbjuda medborgarna kulturverksamhet av hög kvalitet.

3 Avsnittet "Bakomliggande utgångspunkter" (s. 9-11)

Då kulturstrategin ska bidra till att uppnå målen i, och kopplas till genomförandet av den övergripande regionala utvecklingsplanen RUF5 2050, finner KLYS, som ovan nämndes, det viktigt att strategin tydligt tar avstamp i kulturens och konstens egenvärde, liksom att strategin kan balansera upp tydligt mot aspektpolitik, och fungera som en motvikt till det överlag starkt instrumentella anslag som RUF5 2050 har för kulturen som politikområde i stort.

Övergripande dokument (s. 9)

Vi saknar ett centralt styrdokument som innehåller en viktig kulturpolitisk värdegrund/inriktning för landets styrning och som även ligger till grund för landsting/regioner och kommuner. Det är skrivningen i Regeringsformen § 2 som slår fast att den enskildes kulturella välfärd ska vara ett av tre grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

Stockholms läns landstings kulturpolitiska mål (s. 9)

KLYS sympatiserar självfallet med allt det som lyfts i SLL:s kulturpolitiska mål; "Fri kultur för upplevelser, möten, bildning och delaktighet", men vi noterar att det är ett uttalat medborgarorienterat mål som helt saknar ett professionellt fokus och skrivningar om konstnärlig frihet och kvalitet och de professionella kulturskaparnas perspektiv. Det borde lyftas i ett övergripande regionalt kulturpolitiskt mål att professionella kulturskapare ska ges förutsättningar att bo, verka och utvecklas i regionen. Konstnärlig frihet och ett självständigt, fritt kulturliv kan bara uppnås och upprätthållas genom att skapa goda villkor för konstnärligt yrkesverksamma.

Nulägesbeskrivning (s. 10-11)

Avsnittet saknar en tillfredsställande beskrivning av professionella kulturskapares situation och arbetsvillkor i regionen. Det är anmärkningsvärt lite och vagt att enbart lyfta "landets fria kulturliv" i en enda mening (s. 10). Visserligen sympatiserar vi med avsnittets redogörelse för de kulturella och kreativa näringarna, men det har ett strikt instrumentellt perspektiv som gott kunde kompletteras med skrivningar om professionella kulturskapares viktiga roll för utvecklingen av näringarna och en hög konstnärlig kvalitet. En beskrivning av villkoren för kulturskapare i regionen, bl.a. möjligheterna till kompetensutveckling, lokaltillgång etc. borde också lyftas i sammanhanget.

Vi vill anmärka på att konsthallar och -museer utelämnats i meningen i det andra stycket som listar en rad kulturinstitutioner: "Tydligast framträder denna struktur i form av kulturinstitutioner – konserthus, teatrar, bibliotek, kulturskolor och mycket annat".

Även i meningen "Kommunernas huvudområden inom kulturverksamhet är allmän kultur, bibliotek, musik- eller kulturskola [...]" finner vi en avsaknad av den offentliga konsten och den kommunala utställningsverksamheten. Vi uppmanar landstinget att korrigera och komplettera dessa båda skrivningar.

4 Avsnittet "Kulturstrategins målområden" (s. 12)

Visionen för RUF5 2050; att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion, samt flera av de fyra grundläggande målen för regionens långsiktiga utveckling är i högsta grad avhängiga av ett professionellt kulturliv med goda villkor för de yrkesverksamma kulturskaparna.

Därför blir det i KLYS ögon anmärkningsvärt att skrivningar om bl.a. kulturens egenvärde, konstnärlig frihet, konstnärlig kvalitet och professionella kulturskapare helt saknas i kulturstrategins samtliga fyra målområden.

Texten som följer under detta avsnitts rubrik ger en tämligen instrumentell syn på konst och kultur. En redogörelse för konstens och kulturens egenvärde, konstnärlig frihet och kvalitet borde läggas under eller ovanför denna rubrik.

KLYS sympatiserar naturligtvis med innebörd och avsikt med vart och ett av målområdena, och det faktum att de alla kompletterar varandra i en samhällelig kontext. I ett professionellt perspektiv blir formuleringarna dock bristfälliga och vaga med sina alltigenom instrumentella utgångspunkter.

Vi har överlag förståelse för att stora delar av kulturstrategin ger uttryck för en instrumentell syn på kultur i det att strategin ska länkas ihop med RUF5 2050, som i mycket handlar om tillväxt och attraktivitet. Men just därför menar vi att det är viktigt att slå fast att konst och kultur finns i sin egen rätt och inte bara för att skapa attraktivitet eller nytta inom andra målområden.

Konst och kultur kan med sitt lika skiftande som obestridliga egenvärde inte minst vara meningsskapande för människan, skapa en djupare förståelse för och relatera till människor och samhället. Detta borde genomsyra de fyra målområdena i strategin och också förslagsvis formuleras specifikt som ett kompletterande, femte målområde i kulturstrategin. Politiken, landstinget och strategin bör svara på frågan vad syftet med kultur är, och inte som nu så enahanda poängtera hur kulturpolitiken kan bidra till målpuppfyllelse.

KLYS vill också understryka vikten av att de professionella kulturskaparna i olika avseenden lyfts in i de fyra målområdena, liksom i ett eventuellt femte område enligt ovan. Nu dominerar medborgar- och konsumentperspektiv på kultur och konst. Landstinget bör tydliggöra att professionellt skapad kultur och konstnärlig kvalitet på olika vis utgör självklara delar i den värdeskapande kedjan i ett kulturliv.

Vi vill understryka att vi i synnerhet finner det märkligt att de professionella kulturskaparna inte ens nämns i det tredje målområdet, som handlar om kulturella och kreativa näringar.

5 Avsnittet "Utmaningar" (s. 13-16)

I kulturstrategin saknas en definition av kultur och konst. Resultatet tycks ha blivit att det vidare begreppet kultur används flitigt och konsten tappats bort. På några ställen i strategin borde konstbegreppet omnämnas och definieras.

Att öka tillgängligheten till och deltagandet i kulturlivet (s. 13)

Vi välkomnar prioriteringarna för att öka tillgängligheten till och deltagandet i kulturlivet. Det är positivt att landstinget lyfter dialoger med företrädare för både civilsamhället, professionella kulturlivet och kommunerna.

Vi vill påminna landstinget om att skrivningar i avsnittet borde framhäva de professionella kulturskaparnas viktiga roll för tillgången till ett dynamiskt, kvalitativt kulturliv och en bredd av kulturupplevelser. Likaså bör det poängteras att de professionella kulturskaparna har en unik roll i

arbetet med att tillhandahålla möjligheter för eget skapande bland medborgarna. I nuvarande skrivningar framstår kultur och konst som något som finns av sig självt och tas för givna att kunna uppstå i olika deltagarkulturella sammanhang.

Vi ser positivt på ambitionerna att minska sociala klyftor bl.a. med hjälp av kultur, och att utsatta barn särskilt ska lyftas. Dock bör även utsatta i andra åldersgrupper omfattas av liknande satsningar, inte minst i ett demokratiskt perspektiv. Det kan annars vara lätt hänt att kultursatsningar för utsatta grupper kan få slagsida åt enbart barn och unga, medan andra grupper helt utelämnas.

Att stärka möjligheterna till konstnärlig utveckling (s. 14)

KLYS ser självfallet positivt på detta område och landstingets konstnärspolitiska ambitioner här, bl.a. att regionen ska vara "en attraktiv region för professionella kulturskapare". Vi skulle dock gärna se att avsnittet omdisponeras så att en del är specifikt konstnärspolitiskt inriktad på de professionella kulturskaparna, förslagsvis med rubriken "Att stärka möjligheterna till konstnärlig utveckling för de professionella kulturskaparna".

Vi välkomnar områdets samtliga prioriteringar, och sätter stort värde på att kompetensutveckling lyfts särskilt. Det är positivt att landstinget uttrycker en medvetenhet kring vikten av samverkan mellan olika nivåers stödsystem, både för utveckling av det lokala och det internationella, liksom för interkulturell utveckling. Men vi saknar en prioritering om att stärka den konstnärliga friheten, vilket är av särskild vikt i dessa tider av hot, hat och trakasserier mot kulturskapare.

Något vi också saknar i detta avsnitt och bland prioriteringarna är skrivningar om hur landstinget avser följa och förhålla sig till branschöverenskommelser av olika slag samt avtals- och arvodesrekommendationer för yrkesverksamma kulturskapare, som t.ex. MU-avtalet för bild- och formkonstnärer och Författarförbundets rekommendationer, samt hur upphovsrätten ska hanteras i olika avseenden. Vi vill gärna se att dessa saker lyfts i detta avsnitt, eftersom det är grundläggande för konstnärlig utveckling i regionen att de professionella kulturskaparna har goda villkor och tydligt uppställda riktlinjer att förhålla sig till.

Ordet nyskapande ser vi som problematiskt att använda helt utan vidare definition. Allt kulturskapande är i våra ögon per definition nyskapande, men naturligtvis framgår landstingets positiva andemening i sammanhanget. Vi sympatiserar med att landstinget tydliggör sina ambitioner att främja det regionala kulturlivets konstnärliga utveckling och ge plats åt nya aktörer och nätverk.

Att omfatta digitaliseringens möjligheter och utmaningar (s 14-15)

KLYS uppfattar avsnittet om digitalisering som väldigt generellt formulerat och prioriteringarna som för allmänna och vaga. Vi saknar en något mer konkretiserande analys av hur konst och kulturskapande påverkas i sak av en ökad digitalisering på området. Bland annat bör landstinget komplettera avsnittet med skrivningar om hur det konstnärliga innehållet och konstnärlig tillgänglighet påverkas, och om utmaningar för upphovsrättsliga frågor och vikten av att värna om upphovsrätten när det gäller de professionella kulturskaparna i regionen. Avsnittet bör också nämna digitaliseringens möjligheter för att främja kompetensutveckling för professionella kulturskapare.

Att använda kultur och kulturmiljöer som resurs i samhällsplaneringen (s. 15-16)

Vi välkomnar landstingets höga ambitionsnivå inom en rad sakfrågor gällande kulturens och konstens roll i samhällsplaneringen, bl.a. enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar. Vi värdesätter i detta avsnitt och bland prioriteringarna många bra förslag till insatser, bl.a. att lyfta kulturmiljöns roll för besöksnäringens utveckling.

Det är glädjande att kulturstrategin tar upp behovet av verkstäder och ateljéer i samhällsplaneringen. Landstingets konstenhet är med sin kompetens och sitt nätverk en mycket relevant och viktig aktör i arbetet med att realisera RUFs 2050-visionen om regionens attraktivitet och att identifiera metoder för att säkerställa att konstnärliga gestaltningar blir en naturlig del av planprocesserna.

6 Avsnittet "Genomförande" (s. 17)

Kartläggning av kulturlivet

KLYS välkomnar landstingets ambition att bl.a. genomföra kartläggningar av länets kulturliv. Det borde dock framgå mer konkret i strategin om, och i vilken grad dessa kartläggningar gäller professionella kulturskapare och verksamheter inom det fria kulturlivet i länet.

När det gäller kulturlivets roll i genomförandearbetet uppfattar vi följande skrivning som ytterst vag: "Aktörer inom [...] det fria kulturlivet kan bidra genom egna initiativ och åtgärder." Detta öppnar för en rad olika tolkningar som kan förvirra i sak. En fråga som uppkommer är vad som ska förväntas av det fria kulturlivet i sammanhanget och hur professionella kulturskapare och verksamheter är tänkta att agera i praktiken inom ramen för landstingets aktiva genomförandearbete, liksom inom särskilt kartläggningsarbete av kulturlivet.

Regionalt dialogarbete

KLYS värdesätter att landstinget i kulturstrategin så tydligt betonar vikten av att få på plats en struktur för formaliserad dialog och samverkan mellan aktörer inom kulturområdet.

Det är viktigt att landstinget ser till att upprätta en långsiktigt hållbar struktur för formaliserad dialog där bl.a. professionella kulturskapare inom samtliga konstområden representeras. Som remissinstans kommer vi gärna med synpunkter och råd.

Det är av stor betydelse att tänka in de professionella kulturskaparna som ofta hamnar utanför denna typ av dialogprocesser, inte sällan för att de saknar anställningar på institutioner och därmed antingen inte bjuds in eller inte har råd att delta för att det saknas arvodering. De kan då inte medverka på samma premisser som de anställda inom institutionerna.

KLYS lanserade den 14 december 2017 sin samrådsguide för yrkesverksamma kulturskapare som deltar i regionala dialoger med kulturförvaltningar runt om i landet. Syftet med guiden är i första hand att hjälpa kulturskapare med att bidra till en utvecklad regional kultur- och konstnärspolitik, men är också tänkt att ge stöd åt bl.a. kulturförvaltningar, kulturpolitiker och kulturinstitutioner på regional nivå. Guiden finner ni här <http://www.klys.se/klys-samradsguide/> och den bifogas detta yttrande (se bilaga).

7 Sammanfattande synpunkter

KLYS föreslår:

- att kulturstrategin kompletteras med skrivningar som redogör för landstingets syn på kulturens och konstens egenvärde, konstnärlig frihet och konstnärlig kvalitet
- att kulturstrategin kompletteras med skrivningar om hur landstinget avser att tillämpa principen om armlängds avstånd när det gäller det konstnärliga innehållet i det offentligt finansierade kulturlivet i länet
- att SLL:s kulturpolitiska mål (s. 9) kompletteras så att det även lyfter professionella kulturskapares perspektiv samt konstnärlig frihet och kvalitet
- att skrivningar under rubriken Nulägesbeskrivning kompletteras så att även konsthallar, den offentliga konsten och kommunala utställningsverksamheten nämns i sammanhanget
- att begrepps användningen renodlas och att "professionell kulturskapare", eller "yrkesverksam kulturskapare", skrivs ut konsekvent i dokumentet där dessa avses
- att professionella kulturskapare nämns i skrivningen om det tredje målområdet om kulturella och kreativa näringar (s. 12)
- att begreppet "semiprofessionell" (s. 14) stryks och inte används i landstingets arbete
- att avsnittet om konstnärlig utveckling (s. 14) omdisponeras så att en del är specifikt konstnärspolitiskt inriktad på de professionella kulturskaparna med rubriken "Att stärka möjligheterna till konstnärlig utveckling för de professionella kulturskaparna"
- att vikten av att följa avtals- och arvodesrekommendationer för professionella kulturskapare, bl.a. MU-avtalet och Författarförbundets rekommendationer, samt upphovsrätten lyfts i avsnittet om konstnärlig utveckling (s. 14)
- att det i strategin i sin helhet, och särskilt i avsnitten om konstnärlig utveckling och digitalisering, tydligare värnas om upphovsrätten när det gäller de professionella kulturskaparna möjligheter att verka och försörja sig i regionen

8 Slutord

KLYS vill slutligen lyfta fram de professionella kulturskaparnas unika erfarenheter och kompetenser som särskilt värdefulla när det gäller samråd och konkreta inspel till de regionala utvecklingsområden som vi i detta yttrande lyft som angelägna och relevanta för kulturen att finnas med i. Vi hänvisar för vägledning till vår nya samrådsguide, som lanserades 14 december (se bilaga).

Vi vill också hänvisa till vår medlemsorganisation Konstnärernas Riksorganisations separata yttrande över kulturstrategin. Deras yttrande lyfter i detalj en rad skrivningar och mer specifika frågor kring hur strategin relaterar till och påverkar bild- och formområdet och de yrkesverksamma kulturskaparna.

Vi tackar för att vi givits tillfälle att yttra oss över förslaget till Stockholms läns landstings kulturstrategi, samt för inbjudningar till samtal och workshops inom ramen för utvecklingsarbetet med både RUF 2050 och kulturstrategin. Vi ser fram emot fortsatt konstruktiva samtal och möten med kulturförvaltningen och andra i sak berörda förvaltningar i Stockholms läns landsting.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

Bilaga:

KLYS samrådsguide bifogas som pdf-fil

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Svenska Musikerförbundet, Symf, Teaterförbundet för scen och film, Svenska Regissörsföreningen, Oberoende Filmarens Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm, +46 (0) 702621938 (reg.pol.sekr.), klys@klys.se, www.klys.se